

УДК 351:378

Олійник В.В.,

к.пед.н., докторант

ДВНЗ "Університет менеджменту освіти"

ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Анотація. В статті обґрунтовано актуальність розробки теоретичних та організаційних основ інноваційних процесів у системі післядипломної освіти. Доведено, що основна мета державної інноваційної політики щодо розвитку післядипломної освіти, полягає в створенні умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного громадянина України, вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати й учитися протягом життя, оберігати й збільшувати цінності національної культури й цивільного суспільства, розвивати й зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну й правову державу як невід'ємну складову європейського й світового співтовариства.

Ключові слова: інноваційні процеси, післядипломна освіта, державна політика, потенціал, правова держава, ринок праці.

Олейник В.В.,

к.пед.н., докторант ДВНЗ "Університет менеджмента образования"

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ИННОВАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА В СФЕРЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье показана актуальность разработки теоретических и организационных основ инновационных процессов в системе последипломного образования. Доказано, что основная цель государственной инновационной политики по развитию последипломного образования, заключается в создании условий для развития личности и творческой самореализации каждого гражданина Украины, воспитании поколения людей, способных эффективно работать и учиться в течение жизни, оберегать и приумножать ценности национальной культуры и гражданского общества, развивать и укреплять суверенное, независимое, демократическое, социальное и правовое государство как неотъемлемую составляющую европейского и мирового сообщества.

Ключевые слова: инновационные процессы, последипломное образование, государственная политика, потенциал, правовое государство, рынок труда.

Oleinik V.V.,

Ph.D. in education, doctoral, University Education Management

STATE INNOVATION POLICY POSTGRADUATE EDUCATION

Annotation. In the article the relevance of the development of theoretical foundations and organizational innovation processes in post-graduate education. It is proved that the main goal of the state innovation policy for development of postgraduate education is to create conditions for personal development and creative self every citizen of Ukraine, educating generations of people able to work effectively and learn throughout life, to preserve and increase the value of national culture and civil society to develop and build a sovereign, independent, democratic, social and legal state as an integral part of the European and world

community.

Innovation policy in post-graduate education primarily depends on the overall socio-economic processes taking place in the state and impact of international education sector. The main trend that is characteristic of the governance of postgraduate education in Ukraine, we can determine the orientation of the maximum quality control industry due to the high efficiency of operations and the efficient and productive use of resources.

For postgraduate education tends its innovative development include: directing efforts to resolve the contradiction between the real meaning of education and educational services to customer requirements, state and society on the level of professional competence contemporary practitioner; formation of professionally oriented educational process; improvement of logistics information and professional training; of systematic monitoring research to create real public order and so on.

The modern trends of education should also include the creation of university research type that needs to perform the following basic tasks : the transition from the measures for the scientific and technological capabilities to its further development and effective use to meet the needs of the university and its development; ensure the realization of the University of fundamental and applied research, new technologies and achieve other results that should be the basis and content of training, source and part of innovation processes; support existing and new scientific schools; improvement methods, means and forms of thematic planning and competitive selection of research, the mechanisms embodiment and use of scientific advances in the educational process; support the development of student research activities; solving the problems of updating and modernization of material and technical base of scientific research and development; improvement of the means and forms of information support research and innovation; further development of international cooperation in science and R & D activity.

Keywords: innovation processes, postgraduate education, policy, capacity, rule of law, the labor market.

Вступ. Освітня система України спрямовує розвиток людини відповідно до її особистих, а також суспільних потреб, пов'язаних із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Провідну роль серед процесів та засобів взаємодії з освітніми структурами відіграє управління як вид діяльності, що забезпечує ефективне та продуктивне досягнення цілей.

Інноваційні процеси в системі післядипломної освіти є однією з найскладніших функцій загальної системи управління і діють у межах спільних законів їх розвитку. Актуальність інноваційного підходу до проблеми післядипломної освіти визначається соціальним замовленням суспільства; необхідністю подолання недоліків і протиріч у розвитку системи післядипломної освіти; визнанням важливості створення цілісної системи організаційних форм, змісту післядипломної освіти та управління цим процесом; потребою в розробці цілісної моделі післядипломної освіти з урахуванням сучасних умов.

Аналіз наукових досліджень свідчить про наявність значної кількості праць вітчизняних і зарубіжних авторів, що стосуються державної освітньої політики, зокрема праці В.І. Бондаря, Л.І. Даниленка,

Г.А. Дмитренка, Г.В. Єльнікової, В.І. Маслова, В.С. Пікельної,
М.М. Поташника та ін.

Постановка проблеми. Проаналізувати реалізацію державної інноваційної політики у сфері післядипломної освіти, що спрямована на перехід до нового типу гуманістично-інноваційної освіти та сприяє істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу особистості й суспільства.

Результати. Інноваційна політика у сфері післядипломної освіти, передусім, залежить від загальних соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі, та впливу міжнародної освітньої сфери. Головною тенденцією, яка є характерною для державного управління післядипломною освітою в Україні, можна визначити орієнтацію на максимальне якісне управління галуззю за рахунок високої результативності діяльності та ефективного і продуктивного використання ресурсів.

Відмітимо, що в зарубіжній науково-освітянській літературі якість післядипломної освіти розглядають як комплексний показник: відповідності реальних результатів освіти рамковій кон'юнктурі; матеріально-технічного та ресурсного забезпечення освітнього процесу; рівня кваліфікації науково-педагогічних працівників і наявності розвиненої наукової інфраструктури; чинників престижності й економічної ефективності вищої освіти; досконалості змісту, технологій та системи оцінювання навчальних досягнень; інвестиційної привабливості вищої та післядипломної освіти тощо. [6] До основних проблем розвитку післядипломної освіти слід віднести: невідповідність змісту освіти потребам суспільства на ринку праці та життєвим компетенціям, до яких віднесено в європейських країнах: здатність співпрацювати і працювати в команді, розв'язувати конфлікти, застосовувати інформаційні та комунікаційні технології, творчість і винахідливість, знання і технології тощо; неефективна система державного контролю роботи закладів і установ післядипломної освіти.

У Державній національній програмі «Освіта» до стратегічних завдань реформування післядипломної освіти віднесено: створення умов для постійного підвищення освітнього і кваліфікаційного рівнів, оновлення професійних та загальноосвітніх знань громадян, збагачення духовного та інтелектуального потенціалу суспільства; оптимізація мережі навчальних закладів підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів; створення національної системи підготовки та атестації наукових і науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації, надання вищій школі провідної ролі у післядипломній освіті спеціалістів [3].

Зауважимо, що важливим чинником аналізу теоретичних основ інноваційної політики в системі післядипломної освіти (традиції, тенденції, принципи, закономірності) виступає правильне розуміння змісту

науки про управління відкритою соціальною системою в історичній логіці її розвитку.

Предметом наукових інтересів на початку ХХ ст. стала неокласична (адміністративна) школа управління, її бурхливий розвиток пов'язується з діяльністю Анрі Файоля (Франція), який розробив принципи і функції адміністративного управління.

Неокласики намагалися створити універсальні принципи і закономірності процесу управління. Серед основних складових (функцій) управління визначено планування, організацію, розпорядництво, координування і контроль. Файоль А. одним із перших звернув увагу на значення вищого рівня адміністрування та побудував цілісну теорію, де управління виділив як особливий вид діяльності [5].

На різних етапах розвитку людства проблема управління інноваційною освітою була не настільки гострою, як в індустріальну і постіндустріальну епохи. Найбільшої ваги вона набула в період небувалого прориву в науково-технічному розвитку, докорінних змін традиційних уявлень про загальнолюдські цінності, життя, світ, перспективи людської цивілізації.

Особливий етап становлення загальної науки управління пов'язується з іменем Фредеріка Тейлора, інженера-підприємця з США, який розробив теорію і методологію наукової організації праці. Обґрунтована Ф. Тейлором теорія наукового управління стала свого роду фундаментом інтелектуальної науково-технічної революції. Саме Ф. Тейлором, Ф. Гільбертом, Л. Гільбертом, Г. Гайтаном (1885 - 1920 рр.) вперше була розроблена концепція наукового управління, в основу якої покладено: наукові методи та технологічні стандарти; принципи відбору робітників з урахуванням їх здібностей, забезпечення належного рівня їхньої освіти й розвитку, психологічна сумісність, співробітництво й кооперація робітників з роботодавцями.

Теорія наукового управління в подальшому (1903 - 1930 рр.) зазнала бурхливого розвитку та впровадження у виробництво. Значний внесок у цей процес зробив німецький учений, визнаний лідер експериментальної психології Мюнстерберг. Він дослідив ефективні технології використання практичної психології. Запропоновані ним методики довели можливість здійснити професійний відбір відповідно до здібностей робітників, що в кінцевому рахунку сприяло посиленню психологічної мотивації та значному зниженню втомленості робітників.

У 70-х роках ХХ ст. Р. Моклером, Д. Лебллером, М. Старро та іншими була створена концепція ситуаційного підходу, за якою методи аналізу ситуацій, що діють в організації у конкретний момент, розглядаються як унікальні. Виходячи з цього, навчання управлінців-менеджерів передбачає аналіз великої кількості наявних факторів та

ситуацій. Ця методика передбачає планування цілей та їх зміни при нестабільності зовнішнього середовища.

Отже, в зарубіжній теорії та історії управління соціальними системами (організаціями) виникло у жорсткій конкурентній боротьбі за умов ринкової економіки. Найзначиміші теорії управління представлені школою наукового менеджменту Ф. Тейлора, в подальшому творчо розвинуті в роботах Г. Гаттона та подружжя Гілберт; адміністративно-бюрократичною школою А. Файоля, що розвинута М. Вебером; школою людських відносин – Е. Мейо; емпіричною школою – Д. Дракера; школою поведінкових наук – А. Арджиріса, Р. Лайнкерта, Д. Мак-Грегора, Ф. Герцберга; школою соціальних систем Ч. Барнарда; новою школою – Г. Саймона, Д. Марча, С. Оптнера, С. Черчмана, Р. Аккофа; теорією управління в кризових ситуаціях – Ч. Перроу та ін.

В Україні в ті часи до теорії управління відносились дещо стримано, а в окремих випадках навіть критично. Так, теорію управління Ф. Тейлора називали "потогінною", антилюдською, через це вважали, що в умовах механічного виробництва вона зайва. У 20-х роках ХХ ст. у колишньому СРСР набули розвитку психологічні і соціальні науки управління, особливо активно розвивалася психологія праці.

У 1970–1980-х роках. розпочався помітний відхід від командно-адміністративної системи у вигляді створення різноманітних науково-виробничих об'єднань. За цих умов значно зменшується жорстка структура управління, починається делегування частини повноважень оперативного управління на нижчі структури, розширюється організаційно-виробнича кооперація. Таким чином, вищі ешелони управління розпочали реалізовувати стратегічні функції зв'язків та інтеграції діяльності виробничих об'єднань.

У 1990-х роках в Україні починають розвиватись організаційні системи управління, притаманні ринковій економіці, а це потребувало переосмислення і переорієнтації світоглядних позицій людей: необхідно було визначити пріоритети розвитку і формування особистості, усвідомлення і необхідності мобільно адаптуватися до діяльності в нестабільних умовах перехідного періоду.

Отже, школа управління відкритими соціальними системами стала базовою основою для теорії управління освітою. Предмет дослідження управління освітою набуває все більш масштабного і системного характеру, який спрямовується на розкриття цілісності об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну частину.

У 1990-х роках активно досліджується і більш-менш системно описується питання інспектування школи з позиції наукових основ управління діяльності районного відділу освіти. З проблем управління освітою в регіоні у 1997 р. вийшла наукова робота М. Дарманського та А.

Гошина. Всебічному розгляду проблем управління освітою присвячена робота В. Лугового [4].

У перехідний період, на зламі тисячоліть, формується інноваційний погляд на управління освітою як багатогранне та універсальне явище. Цей етап і донині є етапом "теоретичної акумуляції", характерними ознаками якого стало поглиблення теорії управління освітою, створення та конструювання його складних моделей.

Нові погляди на управління освітою запропонували у своїх дослідженнях наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Є. Павлютенков, В. Пікельна, Л. Ващенко та ін. Дані науковці розглядають управління освітою в контексті соціальних трансформацій як особливий вид людської діяльності в умовах постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, який забезпечує цілеспрямований вплив на керовану систему для забезпечення і впровадження її в межах заданих параметрів на основі закономірностей дії механізмів самоуправління.

Аналізуючи історичні дані розвитку теорії управління соціальними системами, нами виокремлено дві основні тенденції:

- перша – для зарубіжних систем – полягає в тому, що теорія управління має гуманістично спрямований вектор розвитку (від авторитарних моделей управління до гуманістичних);
- друга – для вітчизняних систем – полягає в тому, що вектор розвитку теорії управління спрямований на поглиблення знань про наукові основи управлінських процесів.

На сучасному етапі розвитку теорії управління вітчизняними управлінцями [2] виокремлено такі тенденції:

а) в управлінні навчальним процесом: прагнення до розширення варіативної частини змісту навчальних програм, певної профілізації за необхідності дотримання державних стандартів освіти; проникнення і втілення у навчальний процес зарубіжних педагогічних технологій (особливо в галузі викладання предметів гуманітарного циклу); слабкий доступ до інформації, що подається через Інтернет і робить педагогічно неконтрольованим зміст її впливу на інтелектуальний і моральний розвиток особистості; втілення дистанційної системи освіти на всіх її рівнях, починаючи з базової, професійної і аж до післядипломної; поширення комп'ютерних технологій у процесі навчання та їх неадекватне дидактичне та методичне забезпечення;

б) в управлінні виховним процесом: відсутність чіткої виховної концепції, аморфність та еkleктичність змісту виховання; втрата моральних орієнтирів та орієнтація на цінності суспільства споживання; падіння привабливості інженерно-технічних, сільськогосподарських професій та сфери матеріального виробництва; відчуження учнів від трудового виховання та участі в продуктивній праці; зниження загального

фізичного і психологічного здоров'я учнів; зменшення виховного впливу на дитячі громадські організації; посилення релігійного впливу на виховання в умовах міжконфесійної конкуренції, в тому числі сектантської спрямованості;

в) в управлінському процесі керівників: конкуренція закладів освіти різних типів і форм власності на основі покращення якості освітянських послуг; активізація суспільних і державних зусиль щодо виходу післядипломної освіти на рівень міжнародних стандартів якості; схвалення принципів інновації педагогіки, гуманістичного, демократичного управління.

Для післядипломної освіти характерними тенденціями її інноваційного розвитку є: спрямування зусиль на розв'язання протиріччя між реальним змістом освіти і вимогами замовника освітніх послуг, суспільства і держави щодо рівня професійної компетентності сучасного фахівця; формування професійно спрямованого навчально-виховного процесу; поліпшення матеріально-технічної бази й інформаційного забезпечення професійної підготовки; здійснення системних моніторингових досліджень для формування реального державного замовлення та ін.

До сучасних тенденцій розвитку освіти слід також віднести створення університетів дослідницького типу, що потребує виконання таких основних завдань: перехід від заходів збереження науково-технічного потенціалу до його подальшого розвитку та ефективного використання для задоволення потреб університету та його розбудови; забезпечення проведення в університеті фундаментальних і прикладних досліджень, створення нових технологій та досягнення інших результатів, які повинні стати базою і змістом навчання, джерелом і складовою інноваційних процесів; підтримку існуючих та створення нових наукових шкіл; удосконалення методів, засобів і форм тематичного планування та конкурсного відбору проектів наукових досліджень, механізмів утілення та використання наукових досягнень у навчальному процесі; забезпечення розвитку студентської наукової діяльності; вирішення проблем оновлення та модернізації матеріально-технічної бази наукових досліджень та розробок; удосконалення засобів і форм інформаційного забезпечення наукових досліджень та інноваційної діяльності; подальший розвиток міжнародного співробітництва у сфері наукової й науково-технічної діяльності.

Оригінальну класифікацію тенденцій розвитку управління інноваційними процесами в освіті здійснила нині вітчизняна дослідниця Л. Ващенко [1]. На її переконання, всі тенденції, які суттєво впливають на розвиток освітньої галузі в Україні та, зокрема, поширення інноваційного педагогічного руху, можливо розділити на чотири групи напрямів.

Перша використовується в освіті з яскраво вираженими регіональними ознаками. Вони виявляються у прагненні регіонів через зміст і форми реалізувати власну географічну, етнографічну, культурну, історичну специфіку.

Друга розвивається внаслідок інноваційного досвіду, в межах якого створюються нові зразки інноваційного пошуку, розкривається мережа експериментальних площадок у регіонах, поширюється інноваційний рух на місцевому рівні.

Третя виявляється у міжнародних взаємозв'язках між освітніми системами регіону. Характерними ознаками міжнародного співробітництва є встановлення партнерства між регіональними управліннями освіти, загальноосвітніми навчальними закладами, вступ до мережі асоціаційних шкіл ЮНЕСКО, робота над реалізацією інноваційних проектів і програм тощо.

У ході теоретичного аналізу управління інноваційним розвитком системи післядипломної освіти нами також відзначено підсилення наукової підтримки освітніх інновацій та зростання значення знань, умінь, авторських прав, інтелектуальної власності. Ці тенденції мають місце і в інших країнах як ближнього, так і далекого зарубіжжя.

Висновки. Отже, можна підсумувати, що, сучасні тенденції й проблеми розвитку системи післядипломної освіти є закономірними при зміні політичного й економічного устрою держави і можуть бути реалізовані лише при об'єднанні зусиль професійних кадрів у галузі освіти, а також її інтеграції з організаціями інших галузей господарства (промисловості, транспорту, медицини тощо) і міжнародними освітніми організаціями.

Об'єктивним є визнати, що інноваційний розвиток системи післядипломної освіти є механізмом сприяння активного пошуку нових форм і методів управління. Він дає можливість забезпечити приєднання України до високотехнологічних країн світу і підтримати процеси випереджального характеру в усіх галузях її життєдіяльності.

Під інноваційною політикою системи післядипломної освіти слід розуміти процес швидкозмінюваного системного впливу суб'єктів управління (керівників закладів і установ освіти) на об'єкти управління (фінансова діяльність – витрати на освіту, інвестиції; організаційна діяльність – тривалість навчання, поява нових організаційних структур; кадрова робота – рівень кваліфікації працівників) з метою їх упорядкування, збереження якісної специфіки, вдосконалення та розвитку.

Використані джерела інформації:

1. Ващенко Л.М. Управління інноваційним процесом в загальній середній освіті регіону: монографія. / Л.М.Ващенко. - К.: Тираж, 2005. - 380 с..
2. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія. / Л.І.Даниленко. - К.: Міленіум, 2004. -358 с.

3. Державна національна програма "Освіта": Україна XXI століття. - К.: Радуга, 1994. - 61с.
4. Луговий В.І. Професійна підготовка державно-управлінських кадрів у контексті сучасних тенденцій / В.І. Луговий // Вісн. НАДУ. – 2004. – № 3. – С. 11-20.
5. Файоль А. Общее и промышленное управление. / А.Файоль. - М.: Республика, 1992. - 349 с.
6. Kells H.R. Self – Regulation in Higher Education / H.R. Kells. – L.: Jessica Kingsley Publishers, 1992. – P. 34-46.

References:

1. Vaschenko, L.M.(2005), Upravlinnia innovatsijnym protsesom v zahal'nij serednij osviti rehionu [Managing the innovation process in general secondary education in the region], Tyrazh, Kyiv, Ukraine.
2. Danylenko, L.I. (2004), Upravlinnia innovatsijnoiu diial'nistiu v zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh [Innovation management in secondary schools], Milenium, Kyiv, Ukraine.
3. (1994), Derzhavna natsional'na prohrama "Osvita": Ukraina XXI stolittia [State National Program "Education": Ukraine XXI century], Raduha, Kyiv, Ukraine.
4. Luhovyy, V.I. (2004), "Professional training of public service executives in the context of current trends", Visn. NADU, vol. 3, pp. 11-20.
5. Fajol', A. (1992), Obshhee i promyshlennoe upravlenie [General and industrial management], Respublika, Moscow, Russian Federation.
6. Kells, H.R. (1992), Self – Regulation in Higher Education, L.: Jessica Kingsley Publishers, – P. 34-46.

Рецензент: Драган І.О., д.держ.упр., с.н.с.

УДК 351.340.6

Федчишина В.В.,

к.е.н., с.н.с.,

завідувач лабораторії організації

науково-дослідних робіт

та координації діяльності підвідомчих підрозділів

Київського науково-дослідного інституту

судових експертиз

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАУКОВО-СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ У МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ (1920 – 1923)

Анотація. У статті досліджується специфіка державного управління та аналіз місця і ролі судово-експертної діяльності в механізмі держави і системі Наркомюсту в 20-на початку 30-х років ХХ ст. Зазначено, що здійснення цінної орієнтації на дослідження історичних аспектів державної політики управління науково-судовою експертизою через механізм політичного, відомчого та контрольного управління у вивченні проблематики у комплексному дослідженні, має великий вплив на формат парадигми рекомендацій по прийняттю законів та їх реалізації в сфері управління науково-судовою експертизою.

Ключові слова: державна політика, науково-судова експертиза, судово-експертна діяльність.